

Rapport 2020:12

Regeringsröstning

**Henrik Oscarsson
Sören Holmberg**

Valforskningsprogrammet

Statsvetenskapliga institutionen
Göteborgs universitet

2020.11.13

www.gu.se/valforskningsprogrammet

Valforskningsprogrammets rapportserie

Sedan 1950-talet genomför forskare knutna till Valforskningsprogrammet i Göteborg empiriska undersökningar av hur den svenska demokratin mår och utvecklas. Rapportserien är vår viktigaste publikationskanal för att bidra till samhällets kunskapsförsörjning på demokratiområdet. Målsättningen är att sprida grundläggande fakta och forskningsresultat som rör val och väljarbeteende till en bred publik av forskare, studenter, journalister, politiker och allmänhet.

The Swedish National Election Studies Program working report series

Since the 1950s, the researchers associated with the Swedish National Election Studies Program at the Department of Political Science, University of Gothenburg, conducts empirical research on the well-being and development of the Swedish democracy. The working report series is one of our main publication outlets. The aim is to publish basic facts and research results about elections and voting behavior to a broad audience of researchers, students, journalists, politicians and the public.

Party abbreviations

V= Left Party

S= Social Democratic Party

C= Center Party

L= The Liberal Party

M= Conservative Party

KD= Christian Democratic Party

MP= Swedish Green Party

SD= Sweden Democrats

FI= Feminist Initiative

Citering

Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg (2020). Regeringsröstning. Valforskningsprogrammets rapportserie 2020:12. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.

Redaktör för arbetsrapportserien

Henrik Ekengren Oscarsson

Regeringsröstning

HENRIK OSCARSSON
SÖREN HOLMBERG

Sammanfattning

I den här rapporten analyserar vi väljarnas betyg på regeringars prestationer och önskemål om framtida regeringar. Resultaten visar att svenska väljare röstar i mycket hög utsträckning på partier som ingår i deras önskeregering. Bedömningar av hur sittande regeringar sköter sig spelar också en viktig roll för valet av parti. Men regeringar måste få höga positiva betyg för att inte tappa röster. Det normala i något över 70 procent av fallen är att regerande partier förlorar röststöd när de möter väljarna. Positiva bedömningar räcker inte. Det vill till positiva överbetyg för att en regering inte skall tappa röstandelar i ett val. Mot denna bakgrund är det inte konstigt att den socialdemokratiskt dominerande koalitionsregeringen fick vidkännas ett klart minskande väljarstöd i valet 2018. Regeringens insatser bedömdes mer negativt av svarspersonerna i Valundersökningen än tidigare S-regeringar ända sedan mätningarna började för fyrtio år sedan. Att sedan regeringen Löfven kunde sitta kvar berodde inte på väljarna. De fick inte som de ville. En rödgrön eller S/MP-regering var inte de flesta väljares favoritregering 2018. Någon form av blocköverskridande eller borgerlig regering var mer populär.

Abstract

Government voting is very common among Swedish voters. People support parties that they want to run the country. They vote for parties that they see as partners in their wished-for favorite government. Judgements of governments' job performance are as well important for how voters behave. However, governments must attain high positive marks in order to avoid vote losses. The normal outcome in Sweden, as well as internationally, is that governments lose votes. That happens in about 70% of the cases. Positive assessments of job performance are not enough. It takes really high marks for governments not to lose support come election time. Given this, it is not surprising that the Social Democratic led coalition government lost votes in the election of 2018. The Social Democratic/Green government received more negative job performance scores than any previous S-government going all the way back to the 1970s. The fact that the government ultimately managed to remain in power was not the will of the voters. A red-green or a S/Green government were not most voters' first choice in 2018. Some kind of non-Socialist government was more popular.

Väljarna och regeringsfrågan

Regeringsinnehav måste väl vara en fördel när det kommer till val? En regering kan lansera populära åtgärder lagom till det är dags för omval. Och valårsbudgetar kan göras extra feta och reformtäta – fyllda med valflask som man sa förr i världen. Visst är det naturligt att föreställa sig att dylika valknep förekommer och att de skulle ge utdelning i form av röstvinster på valdagen. Regeringsinnehav underlättar röstvinster på valdagen!

Men så enkelt är det inte. Den hårda valverkligheten i de flesta demokratier visar tvärtom att regeringar tenderar att förlora röster – inte vinna röster – när det blir val. Under efterkrigstiden i Europa har regeringar tappat röster i cirka 71 procent av alla val.¹ Inte alltid så mycket att de också förlorat regeringsmakten, men likväl tappat röststöd. Europeiska regeringars tendens att tappa röstmässigt har dessutom snarare förstärkts än försvagats under de senaste tjugo åren (Bengtsson m.fl. 2013).

Regeringsslitage äger rum även i Sverige. I Sverige har regeringar gått tillbaka och tappat röststöd i sju av de senaste tjugotvå valen sedan andra världskriget (77 procent), alltså ungefär som genomsnittet i Europa. Regeringen Reinfeldts förstärkta väljarstöd i valet 2010 är alltså extra remarkabel eftersom framgången går emot den förhärskande tendensen. Alliansregeringens valförlust 2014 och S/MP-regeringens tillbakagång 2018 var mer förväntade. Regeringar brukar gå bakåt i val.²

Mönstret är liknande även i USA. Det parti som innehar presidentposten har förlorat röster i tolv av de senaste aderton presidentvalen sedan 1948 (Holmberg 2016; Niemi och Stanley 2012). Det motsvarar 67 procent av valtillfällena – en något lägra siffra än i Europa – men en majoritet av fallen.³ Förklaringen till fenomenet, som ibland kallas *the Cost of Ruling* i engelskspråkig litteratur, är att väljare har en benägenhet att bli mer negativa när regeringar fattar beslut de ogillar än de blir positiva när regeringar fattar beslut de gillar. Följden blir att en regerings röststöd långsamt mals ned. Regeringsinnehav sliter. Det är en av orsakerna till att vi inte har permanenta regeringar i demokratier. Valflask kan måhända bromsa processen men uppenbarligen inte stoppa den.

I det följande skall vi utifrån Valundersökningens data närmare analysera vilken roll regeringsfrågan spelade i valet 2018.⁴ Regeringen Löfven tappar röster 2018 och gör därmed vad den historiska trenden förutskickar. Frågan är i vilken utsträckning som det resultatet mer specifikt har att göra med regeringsfrågan som sådan, det vill säga med hur väljarna bedömer S/MP-regeringen i jämförelse med tänkbara alternativ.

Vi har goda möjligheter att belysa problemet – och sätta in valet 2018 i ett historiskt perspektiv – i och med att Valundersökningen ända sedan 1979 ställt frågor om hur

¹ Resultaten gäller för sju europeiska länder mellan 1945 till 2010. I 199 av totalt 281 nationella val (=70,8 procent) gick en sittande regering tillbaka röstmässigt jämfört med föregående nationella val (se Bengtsson, Hansen, Narud, Hardarson & Oscarsson 2013).

² Alliansregeringen vann röstandelar motsvarande 1,1 procentenheter i valet 2010 samtidigt som man – paradoxalt nog – förlorade mandat i riksdagen, från 178 platser till 173. "Orsaken" var Sverigedemokraternas inval i riksdagen. Alliansregeringen gick från att ha varit en majoritetsregering till att bli en minoritetsregering. Inflytandemässigt kan man alltså säga att alliansregeringen gick bakåt 2010, trots ett ökat väljarstöd.

³ Partier som innehaft presidentposten och tappat röster jämfört med föregående presidentval är Demokraterna 1948 (-3,9 procentenheter), 1952 (-5,1), 1968 (-18,4), 1980 (-9,1), 2000 (-0,8), 2012 (-1,9) och 2016 (-2,8) respektive Republikanerna 1960 (-7,9), 1976 (-12,7), 1988 (-5,4), 1992 (-16,0) och 2008 (-5,0); summa tolv förlustval (65 procent). De sex tillfällena där ett parti gått framåt röstmässigt "trots" innehav av presidentposten är Demokraterna 1964 (+11,5) och 1996 (+6,2) respektive Republikanerna 1956 (+2,5), 1972 (+17,3), 1984 (+8,1) och 2004 (+2,8). I de elva fall sedan 1948 där en sittande president ställt upp till omval har han vunnit ökat röststöd i sex fall, och minskat stöd i fem fall; andel förlustval endast 45 procent när samma president ställer upp till omval. De som vunnit ökat röststöd är Eisenhower 1956 (+2,5), Johnson 1964 (+11,5), Nixon 1972 (+17,3), Reagan 1984 (+8,1), Clinton 1996 (+6,2) och Bush 2004 (+2,8). De som förlorat röststöd är Truman 1948 (-3,9), Ford 1976 (-12,7), Carter 1980 (-9,1), Bush 1992 (-16,0) och Obama 2012 (-1,9).

⁴ Föreliggande rapport bygger på och är en uppdatering av kapitlet "Regeringsinnehav" i boken *Svenska väljare* (2016) med Henrik Oscarsson och Sören Holmberg som författare.

väljarna retrospektivt bedömer olika regeringars insatser. Även när det gäller prospektiva framtidsförväntningar på olika tänkbara regeringar har vi tillgång till långa tidsserier. Med start vid valet 1985 har svenska väljare i Valundersökningen även fått uttala sig om sina förhoppningar på olika tänkbara regeringar. En intressant delfrågeställning är om det är tillbakablickande regeringsutvärderingar eller framåtblickande förväntningar som betyder mest när väljarna röstar. I tidigare Valundersökningar har det oftast varit ett något starkare samband mellan partivalet och de framåtriktade prospektiva bedömningarna än mellan partivalet och de bakåtblickande retrospektiva bedömningarna (Oscarsson och Holmberg 2008, 2013). Men i valet 2010 var det de bakåtblickande utvärderingarna som var starkast kopplade till röstningen. Med regeringsröstning avser vi i det här sammanhanget även väljarnas preferenser och strategiska överväganden som gäller sammansättningen av framtida önskeregeringar. Vi avslutar rapporten med en analys av vilka önskeregeringar svenska väljare haft under perioden 1968-2018.

Tillbakablickande bedömningar

Nitton olika regeringar har väljarna fått sätta betyg på sedan starten 1979. Den bakåtblickande frågan har gällt hur ett eller flera specificerade regeringspartier ”har skött sig som regeringsparti(er)” under en preciserad regeringsperiod – oftast den gångna valperioden. Svaren har avgivits på en elvgradig skala mellan -5 (dåligt) till +5 (bra). Intervjufrågorna har alltid återfunnits i förvalsundersökningarna så att det funnits konkreta regeringar att uttala sig om. Resultaten i tabell 1 och figur 2 visar hur svarspersonerna betygsatt de nitton regeringarna under perioden 1979-2018. Medeltalen har multiplicerats med tio för att undvika decimaler – resultaten varierar därför mellan -50 till +50.

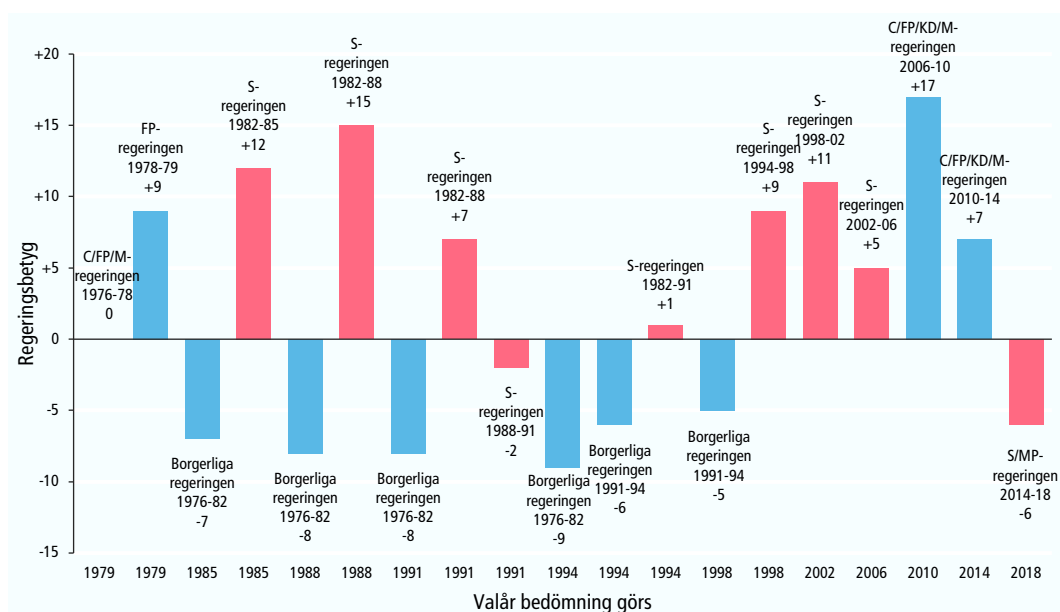
Tabell 1 Tillbakablickande bedömningar av hur olika regeringar skött sig 1979-2018 (medeltal)
Retrospective assessments of different governments' job performance 1979-2018 (means)

Valår bedömningen görs	Regering som bedöms	Regeringsbetyg
1979	C/FP/M-regeringen 1976-78	-0
1979	Folkpartistiska-regeringen 1978-79	+9
1985	Borgerliga regeringen 1976-82	-7
1988	Borgerliga regeringen 1976-82	-8
1991	Borgerliga regeringen 1976-82	-8
1994	Borgerliga regeringen 1976-82	-9
1994	Borgerliga regeringen 1991-94	-6
1998	Borgerliga regeringen 1991-94	-5
2010	C/FP/KD/M -regeringen 2006-10	+17
2014	C/FP/KD/M-regeringen 2010-14	+7
1985	Socialdemokratiska regeringen 1982-85	+12
1988	Socialdemokratiska regeringen 1982-88	+15
1991	Socialdemokratiska regeringen 1982-88	+7
1991	Socialdemokratiska regeringen 1988-91	-2
1994	Socialdemokratiska regeringen 1982-91	+1
1998	Socialdemokratiska regeringen 1994-98	+9
2002	Socialdemokratiska regeringen 1998-02	+11
2006	Socialdemokratiska regeringen 2002-06	+5
2018	S/MP-regeringen 2014-2018	-6

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1979-2018.

Kommentar: Resultaten kommer från Valundersökningens förvalsstudier. Bedömningsskalan kan variera mellan -50 (dåligt) till +50 (bra). I Valundersökningen 1982 gjordes ingen bedömningsmätning av regeringens insats. Frågan lyder: "Hur tycker Du att de borgerliga partierna/Socialdemokraterna har skött sig som regeringsparti(er) mellan valen (årtal) och (årtal)?" År 1979 frågades om C/FP/M-regeringen 1976-78 och FP-regeringen 1978-79. År 2010 och 2014 frågades om de fyra Allianspartierna (C/FP/KD/M). År 2018 lőd frågan: "Hur tycker du Socialdemokraterna och Miljöpartiet har skött sig som regering sedan valet 2014?"

Figur 1 Tillbakablickande bedömningar av hur olika regeringar skött sig mellan 1979-2018 (medeltal)
Retrospective assessments of different governments' job performance 1979-2018 (means)

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1979-2018.

Två tydliga resultat framtonar. Först att S-regeringar historiskt sett tenderar att bedömas mer positivt än borgerliga regeringar. De tio borgerliga regeringar som får betyg hamnar på snittvärdet -1,0 – klart lägre än de åtta socialdemokratiska enpartiregeringarnas snittbetyg på +7,3. S-regeringarnas försteg bibehålls även om vi enbart låter en specifik regering vara med en gång och tar bort alla senare bedömningar av samma regering. Gör vi det får S-regeringar medelbetyget +8,3 och borgerliga regeringar +3,3.⁵ För det andra, Socialdemokraternas historiska övertag när det gäller positiva bedömningar av gjorda regeringsinsatser bröts i och med valet 2018. Den av Socialdemokraterna dominerande koalitionsregeringen S/MP fick ett övervägande negativt betyg 2018 (-6).⁶

De regeringar som genom åren fått sämst betyg är dels den borgerliga regeringen 1976-1982 (-7 vid bedömningen 1985, -8 vid betygsättningen 1988 respektive 1991 och -9 vid bedömningen 1994), dels den borgerliga Bildtregeringen 1991-1994 med -6 vid bedömningen 1994. Den rena S-regering som fått sämst betyg är Carlssonregeringen 1988-1991 vid bedömningen 1991. Snittbetyget blev då -2.

⁵ De borgerliga regeringar som bedöms är C/M/FP-regeringen 1976-78 och FP-regeringen 1978-79 bedömda vid valet 1979, den borgerliga regeringen 1976-82 bedömd vid valet 1985, den borgerliga regeringen 1991-1994 bedömd vid valet 1994 samt alliansregeringen (C/FP/M/KD) 2006-2010 och 2010-14 betygsatta vid valen 2010 respektive 2014. De S-regeringar som är medtagna i beräkningen är S-regeringen 1982-1985 bedömd vid valet 1985, S-regeringen 1982-1988 bedömd vid valet 1988, S-regeringen 1988-1991 bedömd vid valet 1991, S-regeringen 1994-1998 bedömd vid valet 1998, S-regeringen 1998-2002 bedömd vid valet 2002 och slutligen S-regeringen 2002-2006 betygsatt vid valet 2006.

⁶ Den kortvariga FP-regeringen 1978-1979 får ett relativt gott betyg (+9), speciellt i jämförelse med den borgerliga trepartiregeringen C/M/FP 1976-1978 som endast får snittbetyget -0. En av huvudfaktorerna bakom att FP-regeringen fick ett så bra betyg är att S-väljare 1979 inte bedömde Ullstenregeringen lika negativt som S-väljare brukar bedöma borgerliga regeringar (Holmberg 1979). Socialdemokraterna under ledning av Olof Palme valde att släppa fram en FP-regering i samband med den borgerliga regeringskrisen på hösten 1978 (Pettersson 1979). Det var ett beslut som uppenbarligen accepterades någorlunda väl bland S-väljare.

Framåtblickande förhoppningar

Att ”äga” regeringsfrågan är dock inte bara att få bra eller bäst betyg när det gäller hur människor bedömer att man har skött sig. Viktigt är även att förknippas med positiva förväntningar inför vad som komma skall. Regeringsfrågan på valdagen handlar också om att vara det alternativ som väljarna tror är bäst på att styra landet framöver. Det hjälper föga att bedömas vara bäst igår om man inte också bedöms vara bra i morgon. Framtidsförväntningar skall inte underskattas som drivkrafter bakom röstning, särskilt inte i Sverige där valrörelsediskussionerna främst handlar om framtiden och där bakåtblickande ansvarsutkrävande inte brukar ha någon framskjuten plats.

Resultaten i tabell 2 redovisar vilka framtidsförväntningar svenska folket har hyst när det gäller tänkbara framtida socialdemokratiska respektive borgerliga regeringar. Mätningarna omfattar perioden 1985-2010 och gäller åtta olika hypotetiska socialdemokratiska regeringar och nio eventuella borgerliga regeringar. I Valundersökningarna 2014 och 2018 finns den framåtblickande frågan inte med. De svarande har oftast fått frågan om hur de tror att ”Socialdemokraterna/de borgerliga partierna kommer att sköta sig som regeringsparti(er) under de kommande tre alternativt fyra åren om de får bilda regering efter valet”. Två gånger har vi dock frågat om andra regeringsalternativ – i valet 1998 om två olika borgerligt färgade regeringar, men med olika partisammansättningar (en M/FP/KD-regering respektive en C/FP/KD-regering) och i valet 2010, inte om en S-regering utan om en Rödgrön regering bestående av V/S/MP. Betygsskalan kan som tidigare variera mellan -50 (dåligt) till +50 (bra).

Även här återfinns två mycket påtagliga resultat av liknande slag som när det gäller tillbakablickande regeringsbedömningar. För det första, historiskt sett har S-regeringar, mer än borgerliga regeringar, väckt mer positiva förhoppningar inför framtiden. Det genomsnittliga förväntansbetyget för sju tänkbara S-regeringar plus en eventuell Rödgrön regering 2010 är +9,9. Motsvarande förhoppningsgenomsnitt för åtta borgerliga regeringar är något lägre, +5,1. Förhoppningarna är mer positiva för en S-regering framför en B-regering i fem av de åtta val vi har undersökt (1985, 1988, 1994, 1998 och 2002). Ett val uppvisar ett oavgjort resultat (1991) medan det borgerliga alternativet vunnit i två val (2006 och 2010).

Men, för det andra, historiska sanningar varar inte för evigt. Det faktum att tänkbara borgerliga regeringar förknippats med mest positiva framtidsförväntningar vid de två senaste valen illustrerar mycket tydligt att den gamla sanningen att Socialdemokraterna innehar ”sakfrågeägarskapet” när det gäller regeringsfrågan inte längre är en sanning. De borgerliga har tagit över – tydligt manifesterat 2010 då en kommande alliansregering får förväntansbetyget +17 mot endast +6 för en tänkbar Rödgrön regering.

Den tänkbara framtida regering som väckt mest positiva förväntningar i Valundersökningens mätserie sedan 1985 är Reinfeldtregeringen 2010 med snittresultatet +17. Fyra år tidigare fick en tänkt Reinfeldtregering också ett bra förväntansresultat (+9), men klart sämre än rekordet 2010. Alliansregeringen har gått från höga positiva förväntningar till ännu högre positiva förväntningar. Det är ett mycket gott betyg som också avspeglas i det rekordhöga tillbakablickande betyget för hur alliansregeringen har skött sig under perioden 2006-2010 (också här +17); det tillbakablickande betyget för perioden 2010-2014 är något sämre (+7). Eftersom korrelationen mellan hur väljare bedömer en regerings insatser bakåt respektive framåt är mycket hög, kan vi förmoda att väljarnas framtidsförhoppningar på en alliansregering 2014 skulle ha fått positivt betyg liksom att förhoppningarna på en S/MP-regering i så fall skulle varit övervägande negativa.⁷ Men vi vet inte. Frågan ställdes inte.

⁷ Korrelationen är +.84 i Valundersökningen 2010.

Tabell 2 Förväntansbetyg på framtida regeringar 1985-2010 (medeltal)
Expectations of future governments 1985-2010 (means)

Valår bedömningen görs	Framtida regering som förväntansbedöms	Förväntansbetyg
1985	Borgerlig regering	+1
1988	Borgerlig regering	+3
1991	Borgerlig regering	+6
1994	Borgerlig regering	-2
1998	FP/KD/M-regering	+3
1998	C/FP/KD-regering	-3
2002	Borgerlig regering	+4
2006	Borgerlig regering	+9
2010	C/FP/KD/M-regering	+17
1985	Socialdemokratisk regering	+12
1988	Socialdemokratisk regering	+15
1991	Socialdemokratisk regering	+6
1994	Socialdemokratisk regering	+12
1998	Socialdemokratisk regering	+10
2002	Socialdemokratisk regering	+12
2006	Socialdemokratisk regering	+6
2010	V/S/MP-regering	+6

Kommentar: Resultaten kommer från förvalsundersökningar. Mätsskalan varierar mellan -50 (dåligt) och +50 (bra). Frågan lyder: "Hur tror du S (1985-2006)/V-S-MP (2010) respektive de borgerliga partierna (1985-2006)/C-FP-KD-M (2010) kommer att sköta sig som regeringsparti(er) under de närmaste fyra åren om de får bilda regering efter valet?" Intervjufrågan finns inte med i Valundersökningarna 2014 och 2018.

Den S-regering som väckt mest positiva förväntningar inför framtiden är Carlssonregeringen 1988 med en snittförhoppning på +15, nästan lika bra som Reinfeldtregeringen 2010, men bara nästan.

Det regeringsalternativ som har bottenrekordet när det gäller framtids-förhoppningar är en fortsatt Bildtregering 1994 (-2) och en eventuell C/FP/KD-regering 1998 (-3). Så låga förväntanssiffror har inte uppmätts för någon tänkbar S-regering. De sämsta förväntanssiffrorna för en S-regering registrerades 1991 och 2006 med resultaten +6 i båda fallen. Förhoppningarna på en eventuell Rödgrön regering 2010 hamnar på samma nivå med ett förväntansbetyg på i sammanhanget låga +6. Förväntan på en eventuell Rödgrön regerings insatser var alltså nere på lika relativt sett mediokra nivåer som tänkbara Socialdemokratiska regeringar tidigare uppnått som sämst.

Regeringsröstning

Det är ingen tvekan om att regeringsbedömningar spelar en stor roll när väljare röstar på valdagen. De statistiska sambanden mellan bedömning och val av parti är starka. Väljare som exempelvis tyckte att alliansregeringen skötte sig dåligt under perioden 2010-2014 röstar nästan aldrig på något alliansparti – endast 3 procent gör det. Motsvarande andel för väljare 2018 som tyckte att S/MP-regeringen gjort dåligt ifrån sig, och trots det stödde S eller MP i valet, är endast 6 procent. Däremot bland väljare som bedömde att allianspartierna respektive S/MP skött sig bra i regeringen stödde hela 63/68 procent något borgerligt parti 2014 / S/MP 2018. Resultatet av en positiv värdering jämfört med en negativ av Alliansens respektive S/MP:s regeringsinsats blir alltså en ökning i benägenheten att rösta med Alliansen/S/MP på inte mindre än 60/62 procentenheter (63-3=60, 68-6=62).⁸ Det är starka samband i valforsknings-sammanhang.

⁸ Motsvarande "effekt" var något större i valet 2010, 63 procentenheter.

Positiva eller negativa regeringsbedömningar uppvisar också mycket tydliga samband med väljarnas tendens att byta block. Bland Rödgröna väljare från 2010 som 2014 tycker att Alliansen skött sig dåligt som regering är det mycket få som i Valundersökningens data byter till något A-parti 2014 (1 procent). Bland Rödgröna väljare 2010 som 2014 tycker att Alliansen skött sig bra som regering är det däremot fler som går över till något borgerligt parti (10 procent). På ett motsvarande sätt byter många alliansväljare från 2010 bort från A-blocket 2014 om de är negativa till regeringens insatser (hela 82 procent). Om de däremot är positiva till A-regeringens arbete överger få A-blocket (19 procent).⁹

En motsvarande analys av bytarströmmarna mellan valen 2014 och 2018 ger ett liknande utfall. Borgerliga väljare från 2014 som bedömde S/MP-regeringens insatser negativt bytte mycket sällan till ett rödgrönt parti 2018 (2 procent). Tyckte man däremot att S/MP-regeringen skött sig bra var det fler som bytte block (28 procent). Rödgröna väljare som uppskattade S/MP regeringens insatser lämnade sällan det rödgröna blocket (6 procent). Men de som var kritiska till S/MP-regeringens arbete bytte oftare till något borgerligt parti (30 procent) eller till Sverigedemokraterna (18 procent).

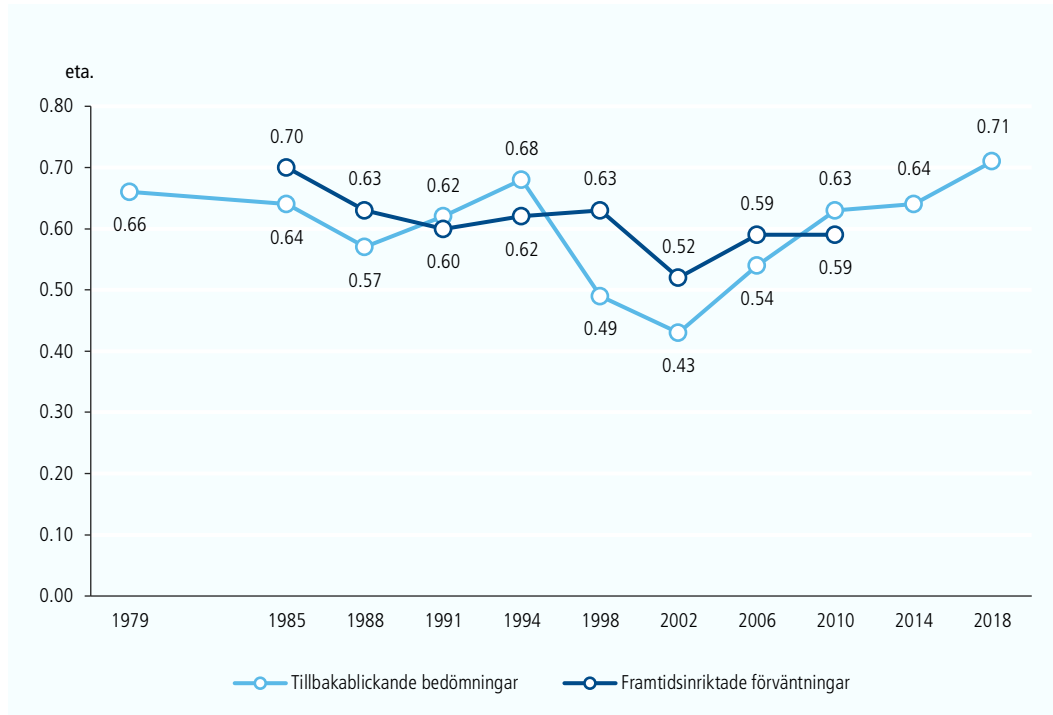
De tillbakablickande bedömningarna av regeringarnas insatser är uppenbarligen en viktig faktor bakom hur väljare röstar. Regeringsfrågan spelar roll. Frågan är hur stor roll.

Procenttal i all ära. De är oftast pedagogiskt lättförståeliga. Men analytiskt är de arbetsamma när längre tidsserier skall etableras. Då blir statistiska sambandsmått mer användbara. I figur 2 har vi valt att använda korrelationsmättet eta som visar graden av samband mellan svarspersonernas regeringsbedömningar och val av parti. Mättet kan variera mellan 0 (inget samband) och 1 (maximalt samband). Ett högt eta-värde betyder i detta sammanhang att väljare som gör olika bedömningar av en regerings insatser också tenderar att rösta på olika partier. I figuren redovisas sambanden mellan både bakåt- respektive framåtriktade regeringsbedömningar och partiröstningen i valen under perioden 1979/1985 till 2018. Resultaten för de retrospektiva bedömningarna omfattar elva val (heldragen linje) medan resultaten för de prospektiva framtidförhoppningarna (streckad linje) gäller för åtta val.

Ofta har framåtriktade regeringsförhoppningar varit något starkare kopplade till väljarnas val av parti än tillbakablickande bedömningar av tidigare regeringsinsatser. Dock är skillnaderna mycket små. Såväl prospektiva som retrospektiva regeringsvärderingar har ett starkt samband med röstningen. Men ser vi mer noggrant på resultaten uppvisar de prospektiva bedömningar ett något starkare samband vid fem val (1985, 1988, 1998, 2002 och 2006) jämfört med de retrospektiva bedömningarna som har starkast koppling till partivalet vid tre val (1991, 1994 och 2010). Att skillnaden mellan framtidinriktat mandatgivande och tillbakablickande ansvarsutkrävande är så liten i de flesta val är inte förvånande med tanke på att sambandet mellan väljares framåt- respektive bakåtriktade regeringsbedömningar är mycket högt. Vid valet 2006, till exempel, var korrelationen mellan hur svarspersonerna bedömde S-regeringens insatser 2002-2006 och förhoppningarna på en eventuell framtida S-regering hela +.86. Motsvarande korrelation 2010 för alliansregeringen är i samma storleksordning, +.84. Det är uppenbart att de flesta människor i allt väsentligt gör samma positiva eller negativa regeringsbedömning oavsett om det gäller tidigare insatser eller vad som kan tänkas göras framöver.

⁹ En specialanalys av M-väljares röstning 2014 visar intressant nog att M-väljare från 2010 som inte byter parti 2014 ger A-regeringen ett mycket positivt bakåtblickande betyg på +31, byter de till något RG-parti blir betyget klart lägre (+10) medan det blir +26 om de byter till SD. Tolkningen av dessa resultat är att A-regeringens insatser betyder mycket mer för M-väljare som byter till de Rödgröna än för M-väljare som byter till Sverigedemokraterna. Regeringsfrågan är inte en huvudfråga för de många moderater som går till SD i valet 2014. Huvudfrågan är istället invandrings- och flyktingfrågan.

Figur 2 Sambandet mellan val av parti och tillbakablickande respektive framåtriktade bedömningar av olika partikonstellationers regeringsinsatser 1979-2018 (eta-värden)
Correlations between choice of party and retrospective judgements of different governments' job performance 1979-2018 (eta)

Kommentar: Bedömningarna gäller hur olika regeringar *har skött sig* respektive *kommer att sköta sig*. Bedömningsskalan kan variera mellan -5 (dåligt) och +5 (bra). Eta-värdena visar sambandet mellan bedömningarna och valet av parti. De regeringar som bedömts retrospektivt är: 1979 den borgerliga trepartiregeringen 1976-78 och FP-regeringen 1978-79 (medeltalet blir eta = .66), 1985 S-regeringen 1982-85, 1988 S-regeringen 1982-1988, 1991 S-regeringen 1988-1991, 1994 den borgerliga fyrtrepartiregeringen 1991-94, 1998 S-regeringen 1994-98, 2002 S-regeringen 1998-02, 2006 S-regeringen 2002-06, 2010 alliansregeringen 2006-10, 2014 alliansregeringen 2010-14 och 2018 S/MP-regeringen 2014-18. Prospektivt gäller förväntningarna S- respektive borgerliga regeringar varje år utom 1998 då vi frågade om en FP/KD/M-regering och 2010 då frågan gällde en Rödgrön regering. De framtidssiktade eta-värdena är medeltalen för förväntningarna när det gäller S-respektive B-regeringar. Den prospektiva mätningen finns inte med i Valundersökningarna från 2014 och 2018.

Om man mer detaljerat vill studera hur framåt- respektive bakåtblickande bedömningar tillsammans påverkar röstningen visar det sig att retrospektiva bedömningar har en större totaleffekt på partivalet än prospektiva förväntningar om vi specificerar en teoretisk modell där den tillbakablickande utvärderingen inte bara påverkar röstningen direkt utan också indirekt via de framtidssiktade förhoppningarna. Modellen precisera med andra ord att upplevda erfarenheter kan influera framtidssiktade förväntningar – en inte helt orimlig rationalistisk opinionsbildningsprocess (Gilljam 1995, Holmberg och Gilljam 1987).

Sett över tid kunde vi eventuellt spåra en viss tendens till ett något försvagat regeringsröstande. Sambanden mellan regeringsbedömningarna och väljarnas partival var som starkast 1979, 1985 och 1994 när det gäller de retrospektiva utvärderingarna. Resultaten 2010 och 2014 innebär en uppryckning jämfört med de närmast föregående valen, men inte helt tillbaka till tidigare högsta nivåer för trettio eller femton år sedan.

Ett liknande mönster uppvisar resultaten för de prospektiva regeringsförhoppningarna – starkast samband 1985 fram till 1998, svagare samband därefter. Mot en dylik tolkning visar det sig nu att den retrospektiva regeringsbedömningen 2018 uppvisar ett starkare samband med röstningen än någonsin tidigare. Slutsatsen att regeringsröstandet försvagats gäller uppenbarligen inte längre. Tvärtom har tendensen att regeringsrösta ökat succesivt i alla val under 2000-talet.

Vi finner alltså att regeringsfrågan spelar en större roll för nutida svenska väljare än som var fallet för tidigare svenska väljare. Kanske något konstigt – i en alltmer globaliserad värld med medlemskap i EU och mer marknadslösningar minskar ju makten för nationella regeringar. Då borde betydelsen av hur väljarna bedömer olika regeringars insatser betyda något mindre när de går och röstar. Men så har det alltså inte blivit.

Regeringsröstning är alltför är en av de verkligt tunga orsakerna bakom varför svenska väljare röstar som de gör. Väljarnas rekordhöga betyg på regeringen Reinfeldts insatser år 2010 är en av huvudorsakerna till det goda valresultatet för Alliansen i det årets val. Det sämre betyget 2014 är en av de viktiga faktorerna bakom regeringen Reinfeldts slutliga fall. Den övervägande negativa bedömningen av regeringen Löfvens insatser bidrog till S/MP-regeringens stora rösttapp i valet 2018.

En regering måste vara bättre än bara bra

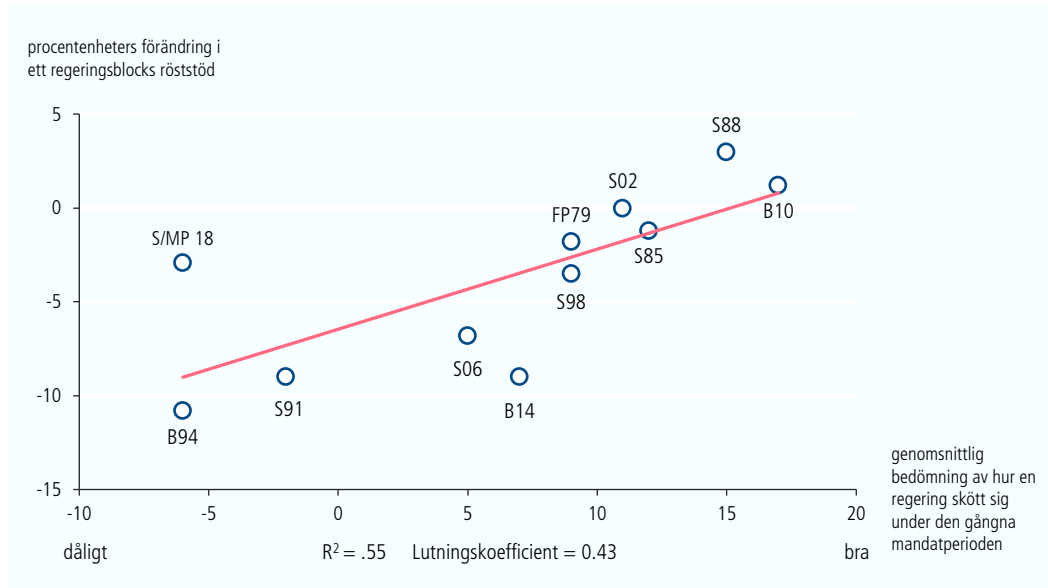
Sambandet mellan väljarnas regeringsbedömningar och röstningen är så starkt att bedömningarna har ett mycket stort predikativt värde för hur det skall gå i ett val. Som resultaten i figur 3 visar – kännedom om hur väljarna i förvalsundersökningar bedömer att en regering skött sig förutsäger mycket träffsäkert hur det går för regeringsblocket i kommande val. På den vertikala y-axeln visas i procentenheter i vad mån ett regeringsblock går framåt och vinner röster eller tillbaka och tappar stöd. På den horisontella x-axel anges medeltalet mellan -50 till +50 för väljarnas bedömning av hur respektive regering skött sig under den gångna mandatperioden. Vår teoretiska förväntan är att sambandet skall vara klart positivt – ju mer uppskattande bedömning desto bättre valresultat, vilket i detta sammanhang betyder ett ökat röststöd eller åtminstone ett minimerat rösttapp. Och omvänt, ju mer kritisk bedömning desto större tillbakagång i valet.

En regressionsanalys med röstförändringar för våra elva uppmätta regeringsblock som beroende variabel och retrospektiva bedömningar av respektive regeringars insatser som oberoende variabel visar på ett starkt samband. De retrospektiva värderingarna förklarar hela 55 procent av variansen i valutslagen. De flesta av de undersökta fallen ligger mycket nära den prediktiva regressionslinjen. Lutningskoefficienten är +0.43, vilket betyder att en enhets förändring på bedömningsskalan åsamkar regeringsblocket ungefär en halv procentenhets upp- eller nedgång i valresultatet.¹⁰

Värt att notera är den negativistiska bias som resultaten avslöjar. Regeringsblock tenderar att förlora röststöd även om bedömningarna av en regeringars insatser är övervägande positiva. De socialdemokratiska regeringarna 1985, 1998 och 2006 liksom FP-regeringen 1979 och alliansregeringen 2014 får alla genomsnittliga regeringsbetyg på plussidan (+12, +9, +5, +9 respektive +7), men trots det går deras respektive regeringsblock och partierna själva tillbaka i de kommande valen. De två exempel vi har på regeringsblock som går fram och vinner någon eller några få röstandelar utmärks i båda fallen av i sammanhanget rekordpositiva bedömningar av hur den aktuella regeringen skött sig. När det gäller S-regeringen 1988 är det retrospektiva betyget +15 och det Rödgröna blocket vinner +3,0 procentandelar (dock helt och hållet på grund av MPs goda valresultat och entré i riksdagen, Socialdemokraterna går röstmässigt tillbaka i valet). I fallet alliansregeringen 2010 är betyget +17 och röstvinsten +1,2 procentenheter.

¹⁰ Bedömningarna gäller specificerade regeringar och den gångna valperioden, utom för S88 som gäller perioden 1982-88 (se tabell 1). Valutfallen gäller för respektive regeringsblock. Det betyder att i valutslaget för FP-regeringen 1979 räknas också resultaten för C, M och KD med, för S-regeringarna räknas även resultaten för V och MP in och för den borgerliga fyrpartiregeringen 1994 tas också resultatet för NyD med. Om vi inte förfar på detta sätt utan istället mäter valutfallet enbart för de faktiska regeringspartierna blir träffbilderna något sämre. Ett annat robusthetstest är att bibehålla definitionen för alla regeringsblock som de är i figur 3, utom när det gäller B94 där vi inte tar med NyD och FP79 där vi istället inkluderar bedömningen av C/FP/M 1976-78. I regressionsanalysen minskar då R² något. Alltså, huvudresultatet står sig efter båda dessa robusttester, dock något försvagat (se Oscarsson och Holmberg 2016: 269).

Figur 3 Tillbakablickande bedömningar av en regerings insatser förutskickar mycket väl hur det kommer att gå i kommande val (regressionslinje)
Retrospective judgements of a governments' job performance are a good predictor of election outcomes (regression line and coefficient)

Kommentar: Resultaten visar utfallet av en regressionsanalys med förändringen i olika regeringsblocks valutfall som beroende variabel. Förändringen har mätts som ökning eller minskningar i procentenheter i jämfört med föregående val. Regeringsblock har definierats som C/FP/KD/M 1979, V/S/MP 1985, 1988, 1991, 1998, 2002, 2006 och 2018 respektive C/FP/KD/M/NyD 1994 och C/FP/KD/M 2010 respektive 2014. Undersökningspersonernas genomsnittliga bedömning av hur de olika regeringarna skött sig under den gångna mandatperioden är den oberoende variabeln. Den kan variera mellan -50 (dåligt) och +50 (bra). Regeringsbedömningar ingick inte i 1982 års valundersökning. Andelen förklarad varians i den beroende variabeln är 55 procent ($R^2=.55$). Lutningskoefficienten har värdet +0.43. B står för borgerlig fyrpartiregering och S för en socialdemokratisk enpartiregering.

Med andra ord, det räcker inte med ett genomsnittligt plusbetyg för att undvika rösttapp. En regering måste få mer än bara godkänt för att inte råka ut för att förlora väljarandelar. Det är kanske för mycket att säga att ett väl godkänd krävs, men på vår skala tycks det behövas ett snittbetyg på +14 för att åtminstone uppnå samma valresultat som i tidigare val. Varje enhets sänkning av betyget från +14 leder enligt vår modell till rösttapp för regeringsblocket på 0,4 procentenheter. Ett betyg på anständiga +7, som för alliansregeringen 2014, leder i så fall till att ett sittande regeringsblock tappar cirka -3 procentenheter i ett kommande val. Nu tappar Alliansen mer än tre gånger så mycket i valet 2014 (-9,9 procentenheter). Det går sämre än det bör göra utifrån väljarnas betyg på regeringens insatser. Denna ”överförlust” för A-regeringen på cirka sex-sju procentenheter kan inte förklaras av regeringsfrågan. Den förklaras istället till en stor del av A-partiernas, främst Moderaternas, väljarförluster till Sverigedemokraterna. Och de förlusterna orsakas i huvudsak inte av regeringsfrågan. De orsakas av invandrings- och flyktingfrågan.

S/MP-regeringens svaga bedömningsbetyg på -6 år 2018 borde enligt vår modell lett till en röstförlust på cirka 8-9 procentenheter för det rödgröna blocket. Så illa gick det inte. I valet 2018 blev rösttappet endast -2,9 procentenheter. En av förklaringarna till avvikelserna är att Vänsterpartiet inte ingick i regeringen och vann röstandelar i valet (+2,3), bland annat från S och MP. Röstförlusten för de båda regeringspartierna blev tillsammans -5,2 procentenheter – klart närmare prognosen i modellen.

Den negativistiska bias vi funnit när det gäller vad som krävs i fråga om regeringsbetyg för att få väljarstöd ger en förklaring till varför regeringar i demokratier tenderar att gå tillbaka röstmässigt när det blir val. Det räcker inte med att uppfattas göra övervägande

bra ifrån sig, man måste uppfattas som bättre än så.¹¹ Regeringar behöver ett vassare betyg än bara godkänt. De behöver bra nära betyget väl godkänd. Det kostar på att regera. Väljare tenderar att vara otacksamma och kräva mera.

Regeringsröstning kontra vänster-högerröstning

Regeringsröstning som fenomen kan inte tas för givet innan vi har kontrollerat att resultaten inte är en chimär, en synvilla förorsakad av en annan bakomliggande faktor. Den faktor vi tänker på är den ideologiska vänster-högerdimensionen som strukturerar så mycket av svenskt valarbete. Om väljarnas regeringsbedömningar färgas mycket starkt av var väljarna står ideologiskt – till vänster eller till höger – kanske det inte kvarstår någon oberoende röstningseffekt av hur man värderar regeringars insats. Den centrala frågan blir därför om människors bedömningar av hur en regering skött sig har något självständigt samband med partivalet sedan vi i analysen tagit hänsyn till väljarnas vänster-högerpositioner.

Resultaten i tabell 3 avslöjar utfallet av en serie dylika kontrollerande analyser hela vägen tillbaka till valet 1979. Logistiska regressionsanalyser har genomförts med blockval som beroende variabel och svarspersonernas självplacering på vänster-högerrörelsen respektive tillbakablickande regeringsbedömningar som oberoende variabler.

Om man tvivlade på regeringsröstningens oberoende, kan man andas ut. Utfallen är mycket lika varandra genom alla år. Effektmåtten för både regeringsröstningen och ideologiröstningen är relativt starka och oberoende av varandra, och dessutom mycket tydligt statistiskt säkerställda. Tillsammans förklarar vänster-högerideologi och regeringsbedömningar hela sextiofem till sjuttioåtta procent av variansen i väljarnas val av politiskt block – de Rödgröna eller Alliansen. Det är alltså ingen tvekan om att regeringsfaktorn har en påtaglig och självständig inverkan på hur svenska väljare röstar. Dock, resultaten varje valår visar att effekten av regeringsbedömningarna inte är lika starka som effekterna av ideologifaktorn. Svenska väljare vänster-högerröstar i högre utsträckning än de regeringsröstar.

Om man närskådar resultaten finner man en viss tendens till att ideologiröstandet blir något mer påtagligt över tid fram till valet 2006 för att sedan försvagas något. Regeringsröstandet är starkast i början av perioden i valen 1979 och 1985 och återigen i slutet av perioden i valen 2010 och 2014. En viss tendens till kommunicerande kärll finns. När vänster-högerröstningen är relativt sett stark är regeringsröstningen relativt svag, och omvänt. Förhållandevis svag vänster-högerröstning sammanfaller med förhållandevis stark regeringsröstning. Men huvudresultatet är att båda faktorerna har ett mycket starkt och självständigt samband med hur svenska väljare röstar.

¹¹ Resultaten ser mycket likartade ut om vi istället för de retrospektiva bedömningarna genomför analysen för de prospektiva bedömningarna. Även här finns en negativistisk bias. En sittande regering måste förhoppningsbedömas minst +11 enheter mer positivt än det konkurrerande regeringsalternativet för att det relevanta regeringsblocket skall undvika röstförluster i ett kommande val. Alltså, för en sittande regering räcker det inte med att väcka mer positiva framtidsförhoppningar än konkurrenten. Man måste väcka klart mer positiva förväntningar. Se vidare Oscarsson och Holmberg (2013).

Tabell 3 Ideologisk vänster-högerröstning och retrospektiv regeringsröstning 1979-2018 (b-värden, R-kvadrat)
Ideological left-right voting and retrospective government voting 1979-2018 (regression coefficient)

Valår	Ideologisk vänster-höger position	Bedömning av sittande regeringsinsats	Maximal uppskattad R-kvadrat
1979	1,05	.58	.77
1985	1,05	.63	.73
1988	1,17	.35	.65
1991	1,21	.46	.69
1994	0,91	.54	.71
1998	1,20	.26	.66
2002	1,22	.23	.65
2006	1,20	.45	.69
2010	1,12	.57	.75
2014	0,96	.67	.74
2018	1,06	.49	.78

Kommentar: Resultaten bygger på en serie logistiska regressioner med blockval (V/S/MP – C/FP/KD/M) som beroende variabel kodad 1 och 0 och med självuppskattad vänster-högerposition (kodad 0-10) och bedömningen av sittande regeringsinsats som bra eller dålig (kodad 0-10) som oberoende variabler. Resultaten för 1979 gäller för bedömningen av trepartiregeringen 1976-78. Om vi istället analyserar bedömningen av FP-regeringen 1978-79 blir utfallet: vänster-höger 1.25, regeringsbedömning .37 och R-kvadrat .68. Samtliga b-värden är statistisk signifikanta på .001-nivån.

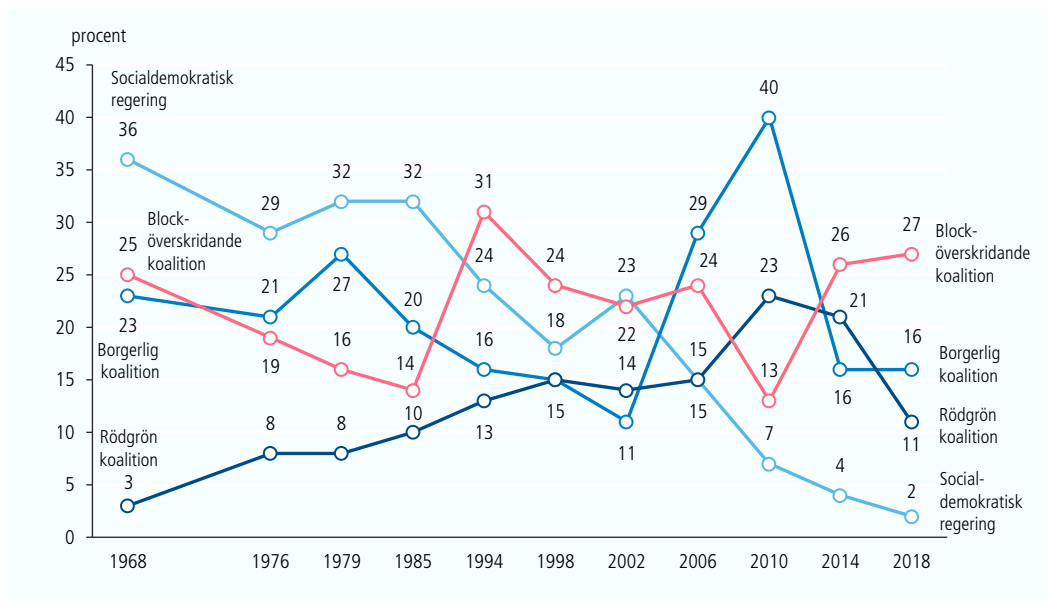
Väljarnas önskeregering

Allt tal om regeringsröstning – det vill säga vilken betydelse väljarnas bedömningar av tidigare och framtida regeringar har för deras partival – blir lätt konstlad om vi inte kan visa att svenska väljare har åsikter om vilken slags regering de vill ha.¹² En avgörande fråga blir om svenska folket har någorlunda väl sorterade uppfattningar om vilken regering de önskar sig. Svaret är ja – det har svenska folket. En stor majoritet av svarspersonerna i Valundersökningen har genom alla år varit beredda att sätta samman en regering när vi frågar. Realismen i de önskade regeringarna kan ibland diskuteras, men i de allra flesta fall pusslas regeringar ihop som känns igen från den politiska debatten. I figur 4 redovisas hur önskade fyra olika slags regeringar varit bland svenska folket sedan 1968. Intervjufrågan gäller vilket eller vilka partier man helst vill ha med i regeringen efter valet det aktuella valåret. Frågan har ställts i Valundersökningens förvalsstudier respektive valår. Mycket klara majoriteter har besvarat intervjufrågan genom åren – som mest 2010 (94 procent) och som minst 1998 (82 procent). De allra flesta svenskar har alltså en favoritregering.

I början av vår mätperiod (1968-1985) nämns en ren S-regering av flest väljare som önskeregering nummer ett. Den S-dominansen bryts under 1990-talet då blocköverskridande regeringar går om och får fler omnämmanden som favoritregering än rena S-regeringar. I valet 2002 gör S-regering en tillfällig uppryckning och återtar mycket nätt förstaplatsen före en blocköverskridande regering.

¹² För ytterligare analyser av väljarnas önskeregeringar inför 2018 års val hänvisas till Falk & Oscarsson (2018) och Holmberg m fl (2020).

Figur 4 Svenska folkets önsker regeringar 1968-2014 (procent)
Swedish voters' favorite governments 1968-2018 (percent)

Kommentar: Intervjufråga: "Vilket eller vilka partier skulle Du helst vilja ha med i regeringen efter valet i år?" Resultaten kommer från Valundersökningarnas förvalsstudier. Enbart personer som besvarat den öppna frågan om önsker regering ingår i procentbasen. Andelen personer som ej besvarat den öppna frågan uppgår till mellan 6-18 procent genom åren (8 procent 2018). I kategorin *borgerlig regering* ingår svar som nämner tre eller fyra olika borgerliga partier. I *Rödgrön-koalition* ingår svaren *SV*, *V/S/MP* eller *S/MP*. *Blocköverskridande regering* innefattar svar där minst något borgerligt parti nämns tillsammans med *V*, *S* eller *MP*; allra oftast *S*. Resultaten summerar inte till 100 procent därför att det även finns svarepersoner utanför socialdemokratin som önskar sig enpartiregeringar bestående av enbart det parti som man röstar på. Dessutom är alla alternativ där *FI* eller *SD* nämns i olika regeringskoalitioner, eller ensamma, inte medtagna i figuren.

Vid valet 2006 har regeringsönskemålen förändrats radikalt. En borgerlig regering (Alliansen) hamnar för första gången högst upp på väljarnas lista över favoritregeringar. På andra plats med cirka en fjärdedel av rösterna kommer en blocköverskridande regering, följt av en Rödgrön regering som får fler röster än en ren S-regering på sista plats. En ren S-regering går alltså från mest önskad till minst önskad på bara fyra år. Här förlorar mycket tydligt Socialdemokraterna sitt gamla klassiska försprång som Sveriges "naturliga" regeringsparti.

Utvecklingen förstärks 2010. En borgerlig alliansregering ökar ytterligare på sin ledning som favoritregering. Rekordsiffran 40 procent av de svarande vill ha en borgerlig regering. Det tidigare rekordet var 36 procent från 1968. Men då var det en S-regering som fick det stödet. På plats två 2010 kommer en Rödgrön regering med 23 procent.

Alternativet med en blocköverskridande regering får ett rekordsvagt stöd 2010 med endast 13 procent. Sist 2010 kommer en ren S-regering med endast 7 procent som fortfarande önskar sig en regering av det slag som dominerade Sverige under större delen av 1900-talet.

Men Valforskningsprogrammets tidsserier visar att det kan svänga snabbt i regeringsfrågan. I valet 2014 är inte längre en borgerlig regering väljarnas förstapreferens. Istället har en blocköverskridande regering seglat upp som klar etta med stöd av 26 procent av valmanskåren. Följd av en Rödgrön regering med 21 procent stöd. En förnyad alliansregering är endast väljarnas önskemål nummer tre i valet 2014 (16 procent stöd).

Önskemålen om en ren S-regering fortsätter att minska ned till endast 4 procent i valet 2014. Samma trend kan också iaktas bland socialdemokratiska väljare. Bland S-väljare har önskan om en ren S-regering minskat från 66 procent 1968 till 9 procent 2018. En önskan/förhoppning om en ren S-regering är inte ens bland S-väljare en populär regeringslösning numera.

I valet 2018, precis som 2014, var olika former av blocköverskridande regeringar – det vill säga regeringar med partier hämtade från båda de traditionella blocken i svensk

politik – väljarnas mest önskade alternativ (27 procent). En borgerlig eller en rödgrön koalitionsregering var klart mindre populär med endast 16 respektive 11 procents stöd. Men dock mer stöd för en borgerlig än en rödgrön regering. En mer fullständig lista över alla vanliga kombinationer av önskeregeringar finns publicerat i en tidigare rapport från Valforskningsprogrammet (Falk & Oscarsson, 2018). Önskeregeringar beskrivs mer utförligt än här även i boken ”Lyssna på väljarna” (Holmberg m fl, 2020).

Om vi ser mer detaljerat på *exakt* vilka regeringskoalitioner 2018 års väljare önskade sig visar det sig att en C/L/KD/M-regering får flest röster (11 procent), klart före en V/S/MP-regering (6 procent).¹³ Den S/MP-regering som svenska folket till slut fick på vintern 2019 hade mycket få förespråkare som önskeregering – endast 2 procent. Samma svaga önskestöd har den ”*de facto*”-regering som Sverige haft efter Januariöverenskommelsen 2019. I förvalsstudien 2018 var det enbart 2 procent av väljarna som uttryckligen önskade sig en S/MP/C/L-regering. Det var fler som ville ha en KD/M/SD-regering (5 procent), eller en M/SD-regering (4 procent). Överhuvudtaget var det uppseendeväckande många väljare som önskade se SD delta i olika regeringskonstellationer (26 procent). Men mest populär som regeringsparti var Moderaterna med 54 procent av väljarna som ville se dem i regeringsposition. Socialdemokraternas motsvarande resultat är en något lägre skattning – 50 procent. Svenska folket fick inte den regering 2018/19 som de flesta önskade sig. Så kan det gå ibland i en representativ demokrati.

Regeringsönskemål är mycket tydligt förknippade med hur man röstar. De allra flesta väljare – oftast över 90 procent – röstar på ett parti som ingår i den regering man har som favoritregering.

Även bland partibytare syns mycket tydligt regeringsönskemålets stora betydelse för röstningen. En mycket klar majoritet byter block om de förändrat sina regeringsönskemål. Alltså även här följer de flesta sin nya regeringspreferens och byter partiblock. Regeringsönskemål är starkt kopplade till svenska väljares röstning och byte av favoritregering leder oftast till byte av partiblock på valdagen. Regeringsfrågan spelar stor roll.

Den viktiga regeringsfrågan

Regeringsfrågan – vilket eller vilka partier som har makten och hur den makten utövas – är mycket viktig för väljarna på valdagen. Regeringsröstning – i form av bedömningar av tidigare regeringars insatser är, tillsammans med ideologisk vänster-högerröstning, två av de allra mest centrala faktorerna som påverkar hur svenska väljare röstar. Att uppfattas som ett parti dugligt att regera landet är en stor tillgång. Därför är det av historisk betydelse att Socialdemokraterna i valet 2006 tappat sitt gamla väljarförsteg som det parti som brukar uppfattas som mest regeringsfärdigt – och ett flertals favoritregering. De borgerliga med det nya alliansbygget tar över sakfrågeägarskapet i regeringsfrågan under valen 2006 och 2010. En klassisk socialdemokratisk paradgren går förlopad. Men redan i valen 2014 och 2018 har Alliansen förlorat sin favoritposition till olika blocköverskridande alternativ.

Alliansens ägarskap över regeringsfrågan försvagas i valet 2014. Regeringen Reinfeldt får visserligen relativt bra betyg när det gäller väljarnas bedömningar av hur alliansregeringen har skött sig, men inte tillräckligt bra för att kunna behålla första platsen som väljarnas önskeregering nummer ett. Koalitionsbygget Allians för Sverige fungerar som

¹³ Inkluderar vi väljare som ville ha en rödgrön regering med FI som deltagare blir önskestödet 10 procent.

vinnande koncept i två val men inte i det tredje.¹⁴ Dock något entydig seger för det Rödgröna koalitionsbygget är det inte 2014. Efter valet blev det inte en fulltalig Rödgrön regering. Det blev en S/MP-regering med Vänsterpartiet utanför.¹⁵ En regeringskoalition som också tillslut blev resultatet efter valet 2018. Dessutom, bland väljarna utmanas önskan om en Rödgrön regering av önskan om en blocköverskridande regering. Opinionsstödet för någon form av blocköverskridande regering är historiskt starkt 2014 och 2018.¹⁶ Regeringsfrågan är fortsatt het, inte bara för väljarna. Den flera månader långa regeringsbildningsprocessen 2018/19 visar att regeringsmakten är viktig och eftertraktad även av partierna och ledande politiker.

¹⁴ I Valundersökningen har vi vid fem val också mätt väljarnas bedömning av hur oppositionen skött sig under den gångna valperioden. Mätningarna har gällt S-oppositionen 1976-1979 som fick betyget +3, den borgerliga oppositionen 1998-2002 (-3), den borgerliga oppositionen 2002-2006 (+10), V/S/MP-oppositionen 2006-2010 (+0) och den borgerliga oppositionen (=Alliansen) 2014-2018 (-6). Om vi jämför oppositionsbetygen med de aktuella regeringarnas motsvarande retrospektiva betyg visar det sig att FP-regeringen 1978-1979 (+9) får ett bättre betyg än S-oppositionen (+3). Samma gäller S-regeringen 1998-2002 (+11) som får mer uppskattning än den borgerliga oppositionen 1998-2002 (-3). Däremot i valen 2006 och 2010 ser resultaten helt annorlunda ut. S-regeringen 2002-2006 (+5) får ett sämre snittbetyg av väljarna än alliansoppositionen (+10). Och i valet 2010 erhåller alliansregeringen 2006-2010 ett klart starkare betyg (+17) än den Rödgröna oppositionen 2006-2010 (+0). Skillnaden mellan regeringens och oppositionens betyg har aldrig tidigare varit så stor som i valet 2010. Det utmanande Rödgröna koalitionsbygget hade ingen chans mot det framgångsrika försvarande koalitionsbygget Alliansen. Dock i valet 2018 fick Alliansen som opposition inte en bättre bedömning (-6) än det rödgröna S/MP-alternativet (-6). Hur motsvarande resultat ser ut 2014 vet vi inte. I Valundersökningen 2014 frågades inte om väljarnas bedömning av hur oppositionen skött sig.

¹⁵ Den S/MP-regering Sverige får 2014 är inte speciellt efterfrågad av många svars personer i förvalsstudien 2014. En önskan om en explicit S/MP-regering uttrycks enbart av 5 procent av de svarande. Motsvarande resultat är nästa exakt detsamma (6 procent) i SVT/VALU:s studie på valdagen 2014 (Holmberg, Näsman och Gustafsson, 2015). I Förvalsstudien 2018 och i VALU 2018 var det ännu färre väljare som önskade sig en S/MP-regering – i båda mätningarna endast 2 procent (Holmberg, Näsman, Oscarsson och Gudmundsson 2020).

¹⁶ Om vi bortser från omnämmanden av SD och FI som tänkbara regeringsdeltagare är andelen önskemål om en blocköverskridande regering 2018 och 2014 de näst och tredje högsta vi uppmätt i Valundersökningarna. I valet 1994 var andelen som högst (31 procent).

Referenser

- Bengtsson, Åsa, Kasper M Hansen, Hanne-Marthe Narud, Olafur Hardarson och Henrik Oscarsson 2013. *The Nordic Voter: Myths of Exceptionalism*. London: ECPR Press.
- Falk, Elisabeth & Henrik Oscarsson (2018). *Väljarnas önskeregeringar 2018*. Valforskningsprogrammets rapportserie 2018:9. Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet.
- Gilljam, Mikael 1995. Partier i regeringen. I Mikael Gilljam och Sören Holmberg (red.) *Väljarnas val*. Stockholm: Nordstedts juridik.
- Holmberg, Sören 2016. *Voting in US Presidential Elections*. Gothenburg: Department of Political Science.
- Holmberg, Sören och Mikael Gilljam 1987. *Väljare och val i Sverige*. Stockholm: Bonniers.
- Holmberg, Sören, Per Näsman och Torbjörn Gustafsson 2015. *Så tycker väljarna: Sveriges Televisions vallokalsundersökning, 2015*. Stockholm: Sveriges Television AB.
- Holmberg, Sören, Per Näsman, Henrik Oscarsson & Kajsa Gudmundson (2020). *Lyssna på väljarna - SVT VALU: Val 2018, EU Val 2019*. Stockholm: Sveriges Television AB.
- Niemi, Richard and Harold Stanley 2012. *Vital Statistics of American Politics 2011-2012*. Los Angeles: Sage.
- Oscarsson, Henrik och Sören Holmberg 2008. *Regeringsskifte. Väljarna och valet 2006*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Oscarsson, Henrik och Sören Holmberg 2013. *Nya svenska väljare*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Oscarsson, Henrik och Sören Holmberg 2016. *Svenska väljare*. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Peterson, Olof 1979. *Regeringsbildningen 1978*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Det svenska Valforskningsprogrammet finns vid Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg. Sedan tidigt 1950-tal ägnar vi oss hängivet åt empiriska studier av opinionsbildning, val och väljarbeteende och av tillståndet och utvecklingen av den svenska representativa demokratin.

Syftet med forskningen är bland annat att förklara varför väljare röstar som de gör och varför val slutar som de gör. Vi spårar och följer trender i svensk valdemokrati och gör jämförelser med utvecklingen i andra länder.

Professor Henrik Ekengren Oscarsson leder det svenska Valforskningsprogrammet.

